

Den profesjonelle førskolelæreren

*”Jo mere vi er sammen,
Jo gladere vi blir”*

<http://flora090609.origo.no>

FAGOPPGAVE I PEDAGOGIKK HØSTEN 2009

**Gunn Eli Tellebon
Høgskolen i Nesna
Defu / Oppdal 2006**

18.11.2009

Forord

”Jo mere vi er sammen – jo gladere vi blir,” lyder en del av sangen om det å ha det gøy sammen med sine venner. Og hvem vil vel ikke ha det slik? I denne oppgaven vil jeg forsøke å få fram viktigheten av å bruke humor for å oppnå sosialkompetanse.

Jeg vil rette en stor takk til veileder Signe, som har kommet med rask og konstruktiv veiledning gjennom arbeidet med oppgaven. Dette har gitt meg trygghet og motivasjon til å fortsette arbeidet. Jeg vil også takke personalet og barna i barnehagene, som tross av travle dager, har tatt godt imot meg og latt seg intervju og observere. Sist men ikke minst vil jeg takke mine medstudenter, og tålmodige familiemedlemmer som har vært der som en støtte hele tiden.

Oppdal, 18.november 2009

Gunn Eli Tellebon

Innhold

Forord	2
1. Innledning.....	4
1.1 Valg av tema og problemstilling	4
2 Hva er sosial kompetanse?	5
2.1 Barnekulturen	6
2.2 De signifikante andre	6
2.3 Sosial kompetanseutvikling.....	6
2.4 Hva er humor?	7
2.5 Humordefinisjoner	8
2.6 Barnehumorens dimensjoner.....	8
2.7 Humorteorier med sosialt perspektiv	11
3. Hva er en metode?.....	12
3.1 Kvantitativ og kvalitativ metode	12
3.2 Mitt valg av metode.....	13
4. Mine intervju – og observasjons informanter	13
4.1 Barnehage 1:.....	14
4.2 Førskolelærer 1:.....	14
4.3 Assistent 1:	14
4.4 Barnehage 2:.....	14
4.5 Førskolelærer 2:.....	15
4.6 Assistent 2:	15
5. Resultat med drøftning og refleksjon.	15
5.1 Barnehagens erfaring med bruk av barns humor:	16
5.2 Barnehagens tanker rundt barns utvikling av sosial kompetanse:.....	20
5.3 Tanker rundt barnehagens bruk av humor for å stimulere barns sosial kompetanse	24
6. Konklusjon	25
7. Etterord.....	26
8. Litteraturliste	27
9. Vedlegg	28
9.1 Presentasjonsbrev	28
9.2 Intervjuguide	30

1. Innledning

Som siste års student ved førskolelærerutdanningen ved Nesna høgskole, skal vi skrive en fagoppgave i pedagogikk, dette som en del av den avsluttende eksamen i dette faget. Med hovedtemaet, ”Den profesjonelle førskolelæreren”, har vi selv valgt tema og problemstilling. Det dukket etter hvert opp flere interessante emner jeg kunne tenkt meg å skrive om. Men temaet humor og sosialisering lå mitt hjerte nærmest.

Denne oppgaven tar for seg stimulering av barns sosiale kompetanse, ved å bruke humor som et virkemiddel for å oppnå dette. Å være sosial kompetent handler om; *kunsten å omgås hverandre*, Pape (2006). Søbstad (2006) sier at humor i stor grad er et sosialt fenomen, og gjennom det å gripe små hverdagshendelser, bli mer til stede her og nå, får man evnen til å glede seg over humoristiske episoder. Humor er i likhet med sosial kompetanse ikke en medfødt egenskap, men noe man må stimulere for å kunne utvikle og vedlikeholde. Som voksne må vi tenke på at det er vi som blant annet gjør barn til sosialt kompetente barn, for eksempel gjennom omsorg via tilrettelegging av lek og gledesfylte stunder.

1.1 Valg av tema og problemstilling

Gjennom førskolelærerstudiet, har jeg fått endrede syn på flere områder, blant annet på barnets lek, læring og utvikling. Uansett hvor jeg befinner meg, er jeg opptatt av det gode miljø, og hvordan en kan fremme dette. Her finnes nok mange innfallsvinkler, men jeg undres og fasineres av humorens egenskaper. Lek, glede og humor, er i følge Kari Lamer et av hovedområdene som bygger opp om sosial kompetanse. Min nysgjerrighet i forhold til humor, gjorde at jeg ville undersøke nærmere om man kan sidestille humoren, og bruke den mer eller mindre bevisst som en ressurs for å oppnå utvikling av barns sosial kompetanse. Min problemstilling ble da:

”Hvordan kan barnehagen bruke humor som en ressurs for å stimulere barns sosiale kompetanse?”

Jeg så etter hvert at både humor og sosial kompetanse er komplekse fenomen, som både er person - og samfunnsavhengig. Mangel på sosial kompetanse kan føre til at barn ikke blir sosial inkludert, som igjen kan føre til blant annet aggresjon, motløshet og angst. Sosial kompetanse er både en forutsetning og et resultat av sosial inkludering. Dette er et bilde på hvorfor man bør legge vekt på utvikling av sosial kompetanse allerede i barnehagen.

For å samle inn data til denne oppgaven har jeg valgt å begrense meg til kvalitative intervjuer av to førskolelærere og to assistenter, samt kvalitative observasjoner av hverdagsaktiviteter. Gjennom intervjuer kan jeg få større bredde og forståelse for temaet, ved å komme inn på informantens livsverden i barnehagen i forhold til det fenomenet jeg ønsker å undersøke (Dallan 2008). Ved observasjoner var målet å utvikle evnen til mer systematisk innsamling av data, samt ønsket om å få et mest mulig fullstendig bilde av det som studeres. (Dallan, 2008) Tidligere erfaringer fra barnehager sier meg at utvikling av barns sosial kompetanse og humor kan skje ved hverdagssituasjoner. Dette er en oversiktlig setting for meg som observatør, men en må også tenke på at man kan bli et urosmoment som fører til andre observasjoner enn om jeg faktisk hadde gått rundt og observert den frie leken.

Første del av oppgaven består av definisjoner og teorier innenfor kultur, sosial kompetanse og humor. I neste del redegjør jeg for metoder, metodevalg og presentasjon av informanter og barnehager. I siste del presenterer jeg funn, som jeg drøfter i forhold til teori og egne refleksjoner.

2 Hva er sosial kompetanse?

For å arbeide med barns sosiale kompetanse blir det for meg viktig å vite hva selve begrepet handler om. Sosial kompetanse består av to deler; *sosial* og *kompetanse*. *Kompetanse*: Kari Pape sier at kompetanse ikke er medfødt, og viser til at begrepet innbefatter noe en skal mestre. *Kompetanse* er evnen til å omsette kunnskap til handling, og er et resultat av personlig innsats og av hvordan miljøet er lagt til rette for at den enkelte skal kunne utvikle sitt potensial. Et menneske har mange kompetanseområder, i denne sammenhengen snakker jeg om sosial kompetanse, det vil si at kompetanseområdet blir litt innsnevret til å handle om det sosiale; *Kunsten å omgås andre*, og evnen til å fungere i ei gruppe (Pape 2006)

For å oppnå sosial kompetanse må man sosialiseres inn i et samfunn. Et samfunn består av en gruppe individer som har relasjoner til hverandre gjennom bla sosiale og kulturelle forhold. (Larsen og Slåtten 2006) For å kunne sette meg inn i hva barns humorutvikling og sosialisering prosess er, må jeg derfor vite noe om barnekulturen.

2.1 Barnekulturen

I rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (heretter rammeplanen) står det blant annet at; *Barnehagen skal formidle verdier og kultur, gi rom for barns egen kulturskaping og bidra til at alle barn får oppleve glede og mestring i et sosialt og kulturelt fellesskap.* Rammeplanen sier videre at; *Barnekultur forstås som kultur av, med og for barn. Barn deltar i kultur og skaper sin kultur. Barn gjenskaper seg selv og fornyer kulturen i samspill med hverandre, med voksne og med kulturmøtet de får med andre mennesker og situasjoner.*

(Kunnskapsdepartementet 2006) Begrepet barnekultur viser til kultur for og mellom barn som er forskjellig fra de voksnes. Barnekulturen har sin forankring i barnas sosiale liv og relasjonene dem imellom. Barn kan seg imellom skape sine egne regler, som for dem gir en meningsfull sosial orden. (Moen Hoås, 2004) Rammeplanen sier at kultur utvikles i spenning mellom tradisjon og fornyelse. Barns lek er en vesentlig side ved barnekulturen, og barnekulturen spiller en vesentlig rolle for barnets sosialiseringssprosess, (Lillemyr, 2006). Baumann har en nyanserende oppfatning av kulturens utvikling; *Kultur er en prosess i stadig endring.* Ikke bare i overlevering mellom generasjoner, men også innad i en og samme generasjon. Hun sier da at kulturen blir noe som ikke kan fanges, (Gjervan mfl. 2008).

2.2 De signifikante andre

For å komme nærmere inn på hva jeg legger i begrepet sosial kompetanse, har jeg valgt å se nærmere på sosialiseringsteorien til Mead; *De signifikante andre.* Denne refererer til de sosiale forhold som er viktig i sosialiseringssprosessen. Han sier det er mange ”andre” rundt barnet, men at noen er mer viktige. *De signifikante andre opptrer ikke bare som personer, de representerer også kultur og forståelsesformer, de er samfunnets budbringere til barnet.* Disse signifikante andre er mennesker barnet har et nært forhold til, og som forholder seg til barnet i mange forskjellige situasjoner. Som foreldre, søsken, barnehagepersonell, venner osv. Hvem de signifikante er for barnet, varierer med barnets alder. (Frønes 2006)

2.3 Sosial kompetanseutvikling

For å få en større viten om hva sosial kompetanse er, velger jeg å presentere Kari Lamers forståelse for sosial kompetanseutvikling. Jeg presentere de fem hovedområdene som inngår i hennes syn på sosial kompetanse, 1)*empati og rolletaking*, 2)*prososial atferd*, 3)*selvkontroll*, 4)*selvhevdelse og en positiv selvoppfatning* og 5)*lek, glede og humor.* (Lamer 1997)

1)Empati og rolletaking

Beskrives som evnen til å leve seg inn i andre menneskers følelser. Og trekke slutninger om andres synspunkt, intensjoner, ønsker og motiver, med det til hensikt å oppføre seg passende ovenfor andre i de gitte situasjoner. Det dreier seg om evnen til å gjenkjenne andres følelser, og forstå dem ut ifra deres situasjon, og å sette seg inn i den andres rolle eller perspektiv.

2)Prososial atferd

Frivillige handlinger som har til hensikt å være til hjelp og støtte for andre, ved for eksempel å dele, oppmuntre, støtte, anerkjenne, oppmuntre, inkludere, vise omsorg for osv.

3)Selvkontroll

Planlegging og vurdering av egen atferd, og å kunne utsette egne behov og ønsker i situasjoner som krever *turtaking, kompromisser og felles avgjørelser, og å takle mellommenneskelige konflikter.*

4)Selvhevdelse og en positiv selvopfatning

Er nødvendig for å kunne ta initiativ i forhold til andre, for eksempel deltakelse i samtaler, lek og felles aktiviteter som å ta kontakt med andre, men samtidig hevde sine egne meninger, ønsker og behov, samt stå imot ”vennepress”. En må også vise en positiv selvopfatning gjennom å være optimistisk i forhold til de handlingene man tar initiativ til.

5)Lek, glede og humor

Kunne gå inn og ut av leken, forstå og tolke lekesignalene, følge lekens skjulte regler om enighet, gjensidighet og turtaking, samtidig som en fullt ut lever seg inn i og er med på å videreutvikle leken positivt. Man skal kunne føle glede og kunne slappe av, spøke og ha det moro.

2.4 Hva er humor?

Humor kommer fra latin og betyr saft eller væske. Humor uttrykker en måte å forholde seg til livet på. Den gir uttrykk for livsmot, for vilje til mening, og mestring i forhold til den kulturen og samfunnet en vokser opp i. Humor handler også om selvinnsikt, og det å kunne le av det som man er glad i, og fortsatt beholde kjærligheten til det man ler av. (Søbstad 1995) Bergson sier at latteren har en sosial oppgave og mening, derfor kan ikke latteren, som er et resultat av humoren, isoleres fra samfunnet. Humoren er heller ikke et statisk fenomen, den uttrykkes i former som er foranderlige over tid, samtidig som den er avhengige av personlige og sosiale forhold (Søbstad 1995)

Humor og glede er ofte to begreper som henger sammen. I den forbindelse blir det naturlig å trekke fram gledens rolle i humor aspektet. For å forstå glede, er man avhengig av å vite at fenomenet er todelt; ekte glede og magisk glede. Den ekte gleden er rettet opp mot virkeligheten her og nå, i våre handlinger og relasjoner i forhold til mennesker rundt oss, altså en aktiv følelse. Den magiske gleden er forbundet med falske forventninger, den er passiv og vi trenger ikke å anstrenge oss for å oppleve denne gleden, her er det andre som skaper den for oss. (Søbstad 2006) Humorforsker Svebak sier at latteren er humorens produkt, den befri oss fra stress og tristhet og renser sinnet for irritasjoner (Mørreaune m.fl. 2009)

2.5 Humordefinisjoner

Humor er et mangesidig fenomen, som filosofer, psykologer, litteraturvitere og forskere har prøvd og definert. Ingen har så langt klart å lage en definisjon som alle kan slutte seg til. Det viser oss hvor rikt og variert begrepet humor er, og at fenomenet humor kan forstås på forskjellige måter. (Søbstad, 2006) Jeg vil her presentere noen definisjoner av hva humor kan være.

Freud analyserer blant annet de dype lagene i vitsehumoren. Freud kaller det første stadiet i vitseutviklingen for *lek med ord og tanker*. (Søbstad, 2006) Dette er en enkel og dekkende definisjon av humor, som også brukes som forklaring i ordbøker.

Humorforskeren Paul McGhee har en annen definisjon; *Den mentale erfaringen av å oppdage og verdsette lattervekkende, absurde og inkongruente ideer, hendelser eller situasjoner*". Her sier McGhee at det morsomme må oppdages, det kreves at en har forutsetninger for å oppdage det morsomme, og at vi skjønner det språket som blir brukt, samt ordenes dobbeltbetydning. Når vi så videre har oppdaget humoren, forutsettes det også at den verdsettes. Dette kan skje gjennom en intellektuell prosess i hjernen, og/eller gjennom bruk av kroppen, slik som; smil, latter og verbalisering. Definisjonen sier at det er det inkongruente (uoverensstemmelser), det absurde og overraskende som vekker latteren i oss, og at dette er essensen i all humor. (Søbstad, 2006)

2.6 Barnehumorens dimensjoner

En dimensjon er størrelsen på en form, eller et fenomen, disse kan igjen måles på flere måter, i denne sammenhengen humoren som et målbart fenomen. For å forstå barns forhold til humor, går jeg inn på det Frode Søbstad kaller for barnehumorens dimensjoner, han deler

disse inn i fire deler. 1) Humorforståelse, 2) Barns verdsetting av humor, 3) Humorskapning, 4) Innholdet i barnehumoren. (Søbstad, 2006)

1) Humorforståelse

Å ha humorforståelse er grunnleggende for om en får en humoropplevelse eller ikke. For å forstå humoren, er man avhengig av å ha oppdaget den. Dette krever intellektuelle ferdigheter, som en viss kyndighet innen språklig kompetanse; blant annet det å vite at et ord har flere betydninger, da mye humor spiller på ordenes dobbeltbetydning, samt evner til å forstå poenget. Utvikling av humorforståelsen skjer sprangvis, i alderen tre til sju år skjer det mye. Særlig gjennom late-som- om-lek. Barnet har også stor glede av lekende inkongruens som ledsages av smil og latter. Humoren ser ut til å fungere best for barn når det er en blandning av velkjent og ukjent stoff.

2) Barns verdsetting av humor

Når et barn verdsetter humoren kan man se det gjennom smil og latter, her kommer de emosjonelle aspektene ved humoren inn. Et viktig perspektiv på humorverdsettingen er at humorrelasjonene er kroppslige. Tydelige kroppsbevegelser, samt mimikk, munnbevegelser og vokalisering, er tydelige tegn på at barnets glede over at humoren er ekte. Med dette kan man si at humoren har base i kroppen. Hos de minste barna preges humoren ofte av slapstick ingredienser som; jage-fange leker, plutselige forsvinninger, biler som kræsjer, altså action som komiske innslag.

3)Humorskapning

Humorskapning er knyttet til lek og kommunikasjon gjennom kroppslig aktivitet. En kan med dette si at barnas kroppslige humor er grunnlaget for mange former for humor senere i livet. Løkken hevder at slapstick- og toddlerhumoren er en form for klovnehumor. En del barn har glede av å gå inn i denne, men den kan være problematisk om den dominerer barnets humorskapning til langt opp i tenårene. Klovnen har ofte liten sosial prestisje og kan ha et problematisk forhold til seg selv. McGhee hevder at det er sammenheng mellom kreativitet, fantasi og humor. Han sier at kreative barn forstår humoren bedre, verdsetter den mer og de tar flere initiativ til å skape humor.

4) Innholdet i barnehumoren

Barns humor kommer til uttrykk gjennom mange forskjellige måter; for eksempel gjennom vitser og historier, gjennom leker, rim, gåter, mimikk, gester og morsomme lyder. Humoren er mangesidig, det er vanskelig å sette den inn i en bestemt teori, definisjon eller kategori.

Søbstad har likevel delt inn humoren i 5 ulike typer humor for oversiktens skyld. A) *Språklig humor*, B) *Inkongruenshumor*, C) *Aggressiv humor*, D) *Tabuhumor* og D) *Barnehumor med samfunnsperspektiv*.

A) Språklig humor

Språklig humor, eller også kalt lingvistisk humor, er barnets lek med språket sentralt. Det handler ofte om bruk av flertydige ord, og om å vri på meninger. Barn i alle aldre har glede av å eksperimentere med språket. Bruk av humoristiske språkleker kan styrke barns språkbevissthet og språkevne, og dermed bli mer kompetente i forhold til sosial tilpasning.

B) Inkongruens og absurd humor

Dette er den fysiske formen for humor, som passer best på film og gjennom rollespill. Barn leker her med ord og tanker, tilgjorte bevegelser, klovneri og lyder. Forbindelsen mellom lek og humor er tynn. (Søbstad 1989) For at denne formen for humor skal ha best grobunn, er det viktig at leken er minst mulig strukturert.

C) Aggressiv humor

Mye humor blant barn handler om å provosere de som har makten som; lærere, leger, prester, politi... En del historier barn "serverer" kan gi oss voksne ettertanke. Aggressiv mobbehumor kan være skadelig for de som er involvert i den, og den kan utvikles til mobbing. Stort sett er denne formen for humor blant barnehagebarn uskyldig, og handler heller mer en språklek.

D) Tabuhumor

Bruk av tabuhumor varierer fra kultur til kultur og fra generasjon til generasjon. En må i hovedsak være forsiktig til å oppmuntre til bruk av denne formen for humor i barnehagen. Likevel kan den være til hjelp for at barn skal få et avslappet forhold til det som er vanskelig og forbudt og dermed får ut angst, aggresjon og frustrasjoner. De mest vanlige tabuene det er vanlig å spøke med, handler ofte om renslighet; tiss, bæsje, promp og lignende. Men også om kropp og seksualitet, om sykdom, død, mat, religion og nasjonale forskjeller.

E) Barnehumor med samfunnsperspektiv

Dette kan være preget av *medieinspirert humor*, og er knyttet til samfunnsmessige fenomener som for eksempel fra reklame, politikk, religion, sosiale og etniske forhold i samfunnet. Barn fanger opp elementer fra de voksnes samtaler og fra massemediene. Formuleringene fra de voksnes verden gir grunnlag til mange vitser og historier.

2.7 Humorteorier med sosialt perspektiv

Relasjonen mellom latter og sosiale sammenhenger kan forklares på følgende måte:

Bergson mener at latteren trenger et ekko. Med det mener han at latteren har en sosial oppgave og mening. Humor kan da ikke isoleres fra samfunnet og det sosiale liv forøvrig. Evne til innsikt å ta den andres perspektiv er en forutsetning og nødvendighet om humoristiske relasjoner skal oppstå. Dette, fordi humor i følge Bergson er noe skjørt som er svært avhengig av sosiale og mellommenneskelige forhold i en spesiell situasjon. Filosofen Georg Herbert Mead, snakker om det han kaller for symbolsk interaksjonisme. Ved kommunikasjon gjennom humor, kan barnet oppøve sin selvbevissthet, denne selvbevisstheten dannes i følge Mead, ved at en kan skille mellom et ”jeg” og et ”meg”. Jeg’et er det ubevisste spontane og uorganiserte aspektet ved oss. Mens meg’et utgjør individet som objekt. Bergson og Mead er enige om at sympatien er humorens verste fiende. Meget blir her den reflekterte siden av selvet som tar hensyn til det sosiale og som prøver å unngå å le av f. eks en stakkar som faller. Mens jeget reagerer spontant uten hensyn til hva andre tenker og føler. (Søbstad 1995) Antony Champman betoner det sosiale perspektivet, og sier at latter og smil ter seg annerledes når man er alene enn når man er sammen med andre. Momenter han mener er viktig for humorrelasjonene er gruppens vennskap og sammensetning. Champman hevder at latter og humor er av grunnleggende og sosial karakter. Det at vi kan le i rom for oss selv, ved gjenopplever av en morsom situasjon, gjør at vi kan gjenoppleve situasjonen. Vi ler som vi faktisk var tilstede. Med dette kan vi da forstå at latter i bunn og grunn er en sosial respons, vi er fysisk sett alene, men psykologisk sett er vi ikke alene. (Søbstad 1995)

For å vise sammenhengen mellom teorier til Søbstad, Mead og Lamer velger jeg å referere til rammeplanens 2.4 Sosial kompetanse: Sosial kompetanse handler om å kunne samhandle positivt med andre i ulike situasjoner. Barnehagens oppdragelse har som mål at barn skal utvikle selvstendighet og trygghet på seg selv som individ og som egen personlige og kulturelle identitet. Barnehagehverdagen må være preget av glede, humor og estetiske opplevelser for å oppnå gode relasjoner. Sosialisering dreier seg også om kulturelt betingede evner innen normer og regler. (Kunnskapsdepartementet 2006)

3. Hva er en metode?

En metode er ifølge Vilhelm Aubert:

”...en framgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder.”

(Dallan 2008)

Vi bruker metoder som et redskap for å samle inn og systematisere data og informasjon om det vi trenger å undersøke. Det finnes flere metoder for å samle inn de opplysningene en trenger. Ulike valg av metoder, vil kunne undersøke ulike sider av et fenomen. Altså vil metoden en velger få betydning for hva en finner. Innenfor samfunnsvitenskapen skiller en mellom kvalitativ orienterte – og kvantitativ orienterte metoder. Disse metodene fører til økt forståelse for det samfunnet vi lever i, og hvordan enkeltindivider, grupper, og institusjoner handler og samhandler, (Dallan 2008).

Det stilles videre to krav til data som har betydning for hva de kan brukes til, og hvilken verdi de har for undersøkelsen. Det ene er hvor pålitelig de er innsamlet, det andre er hvilken relevans de har for problemstillingen, (Dallan 2008). Uansett hvilken metode en velger for å drive empiriske studier (vitenskaplige undersøkelser av virkeligheten) på, finnes det en del normer for hvordan en bør gå fram for å få svar på disse. Det er disse normene som skiller forskning og journalistikk ved måten de faktiske forhold blir behandlet på, (Dallan 2008).

3.1 Kvantitativ og kvalitativ metode

Kvantitativ metode gjør det mulig å samle data som kan beskrive fenomenet ved hjelp av tall, herav betegnelsen ”tallere.” Dette gir oss muligheter til å foreta regneoperasjoner, som det å finne gjennomsnitt og prosent av en større mengde. (Dallan 2008) Kvantitativ metode gir data av typen; hvor mange og målbare verdier. Ved denne metoden brukes ofte forskjellige former for utspørringsteknikker, som spørreskjema eller avkryssingskjema ved for eksempel observasjon og intervju. Her må spørsmålene og svaralternativene være bestemt på forhånd, og stilt i den forstand at de ikke kan misforstås. (www.kunnskapssenteret.com)

Kvalitativ metode fanger opp meninger og opplevelser som ikke lar seg tallfeste eller måle. Forskere som benytter kvalitativ data blir ofte sett på som ”tolkere”. Ordet kvalitet viser til egenskaper eller karaktertrekkene ved fenomener. Kvalitet orienterte metoder benyttes for å få samlet data som kan karakterisere et fenomen. (Dallan 2008) Kvalitativ metode gir informasjon om typen hva, hvorfor og hvordan. Denne metoden brukes når en ønsker å forstå et fenomen, i stedet for å måle det. Ved kvalitativ metode benyttes ofte ustrukturerte intervjuer og intervjuguide. (www.kunnskapssenteret.com) En kan også benytte seg av

kvalitativ observasjon. Den som observerer ønsker et mest mulig fullstendig bilde av det som studeres. Ved kvalitativ tilnærming retter man seg mot subjektive opplevelser og samspillet mellom mennesker hvor observasjonen gjelder hele mennesket, og forholdet mellom individ og omgivelser. (Dallan 2008) Observasjonen kan også være skjult, undersøkelsesenheten vet ikke at de blir observert. Eller observasjonen kan være åpen, de som observeres vet at de blir observert. Ved å utføre kvalitativ observasjon må en også ta stilling til om en skal være aktiv eller deltakende i observasjonen. Aktiv observasjon påvirker det sosiale systemet, mens passiv observasjon påvirker i mindre grad det sosiale systemet som studeres.

(www.kunnskapssenteret.com)

3.2 Mitt valg av metode

I forhold til min problemstilling; ”Hvordan barnehagen kan bruke humor som en ressurs for å oppnå sosial kompetanse”. Ble det mest naturlig for meg å bruke kvalitativt intervju av de voksne og kvalitativ observasjon av hverdagssituasjoner i barnehagen. Ved kvalitativ metode kan jeg gå i dybden av det jeg vil undersøke ved å intervju de voksne, samtidig som en kan avklare eventuelle misforståelser ved spørsmålsstillingen. (Dallan, 2008) Som intervjuer får jeg også anledning til å komme med tilleggsspørsmål, om det skulle dukke opp flere perspektiver til oppgaven. Dette er gunstig i og med at jeg har valgt å lage en intervjuguide preget av ulike undertemaer innen humor og sosial kompetanse som jeg ønsket å belyse. Temaene jeg ville diskutere og få svar på var; ”Barnehagens erfaring med barns humorutvikling”, ”Barnehagens erfaring med utvikling av barns sosiale kompetanse” og ”Barnehagens erfaring med bruk av humor for å oppnå sosial kompetanse”. Når jeg så velger å observere de største barna (3-5 åringene) i hverdagssituasjoner, er det fordi jeg håper på å få et helhetlig og konkret bilde av hvordan barns humor og sosiale kompetanse fremtrer. Og hva de voksne tillater / ikke tillater fra barnas side. Jeg må også være oppmerksom på, og ta høyde for, at konteksten og menneskelige egenskaper både hos meg som intervjuer og informantene spiller en stor rolle for hvor god informasjon en får om problemstillingen (Dallan, 2008)

4. Mine intervju – og observasjons informanter

Jeg sendte skriftlig forespørsel til to barnehager om å få intervju en førskolelærer og to assistenter, pluss en observasjon av ulike hverdagsaktiviteter som eks samlingsstund, måltid, påkledning... Etter å ha sendt skriftlig forespørsel, tok jeg kontakt med barnehagene via

telefon for å avtale nærmere tid. På grunn av liten tid og disponering av personalet, fikk jeg intervjuet en førskolelærer og en assistent ved hver barnehage. I samråd med veileder fant vi ut at jeg likevel ville få nok informasjon til å utføre denne oppgaven. Under intervjuene brukte jeg lydopptaker i form av i-pod.

4.1 Barnehage 1:

Dette er en kommunal barnehage bestående av tre avdelinger. Avdelingene er aldersinndelte, en småbarnsavdeling med barn fra 0-2år, en avdeling for barn fra 2-4 år, og en avdeling for de største barna. I løpet av barnehagedagen deles barna inn i valgfrie baser, slik at de kan gå fritt imellom avdelingene. De voksne har tilhold på hver sin base. Ved måltider og samlinger er barna stort sett på sine alderinndelte avdelinger.

4.2 Førskolelærer 1:

Førskolelærer 1 er en kvinne på 51 år. Hun har jobbet som pedagogisk leder for de største barna ved denne barnehagen i ett år. Før dette har hun vært styrer i en privat barnehage i 12 ½ år. I og med at jeg på forkant hadde snakket med styrer, var det hun som videreinformerte denne førskolelæreren om mitt intervju. Ved ankomst ble jeg tatt godt imot, og alle voksne var informerte om at jeg skulle komme. Vi ble tildelt styrerens kontor, så vi satt i uforstyrrede omgivelser. Hun tok seg god tid til å besvare mine spørsmål. Hun sa enkelte ganger at mitt tema og problemstilling ikke var hennes sterkeste side, men poengterte ofte at humor og sosial kompetanse henger sammen.

4.3 Assistent 1:

Assistent 1 er en kvinne på 37 år, hun er utdannet barne – og ungdomsarbeider med fagbrev. Hun har jobbet i denne barnehagen i sju år, og har i løpet av disse årene rullert på alle tre avdelingene. For tiden jobber hun ved småbarnsavdelingen.

4.4 Barnehage 2:

Denne barnehagen er en kommunal barnehage med to avdelinger. En for 0-2 åringer og en til 3-5 åringer. Også denne barnehagen praktiserer baser, måltider og samlingsstund på lik måte som barnehage 1. Denne barnehagen profilerer seg som en kulturbarnehage, og legger stor vekt på forming, drama, musikkaktiviteter, fysisk aktivitet og friluftsliv med i nærmiljøet.

Ved ankomst ble jeg tatt godt i mot av personalet, som var forberedt på at jeg skulle komme. De satt i samlingsstund og assistenten inviterte meg til å bli med. Etter samlingsstund intervjuet jeg førskolelæreren hvor vi ble tildelt personalrommet. Også hun gjorde seg god tid, og kom med selvopplevde eksempler på barn og voksnes humor ved sosiale sammenhenger i barnehagen. Etter intervjuet observerte jeg måltidssituasjonen, med en åpen og delvis aktiv kvalitativ observasjon. Videre ble det naturlig at jeg ble aktivt med i påkledningssituasjonen. Her fikk jeg også mange gode observasjoner i forhold til min oppgave.

4.5 Førskolelærer 2:

Førskolelærer 2 er en kvinne på 42 år. Hun jobber nå som pedagogisk leder på denne avdelingen sammen med en førskolelærer og to assistenter. På denne avdelingen er det pr i dag 17 barn. Også her snakket jeg med styrer i forkant, og fant ut at det var best i forhold til denne problemstillingen, å snakke med pedagogisk leder for de største barna. På den angitte dagen ble jeg bedt om å møte opp på formiddagen, for så å utføre intervjuet når det passet best.

4.6 Assistent 2:

Assistent 2 er en kvinne på 43 år, hun har jobbet som assistent i barnehagen i 9 år. Hun har nylig tatt fagbrev som barne – og omsorgsarbeider. Hun har også erfaring med å jobbe med alle aldersgrupper i barnehagen. Også hun var villig til å la seg intervju, men uttrykte flere ganger at hun ikke var sikker på om hun kunne bidra med noe i forhold til denne problemstillingen. Vi satt på styrerens kontor, hvor hun var tilstede de første fem minuttene, vi ble ellers noe forstyret på grunn av flere som gikk inn og ut av rommet.

5. Resultat med drøftning og refleksjon.

Hva har jeg funnet ut om humor og sosial kompetanse i mine intervjuer og observasjoner? Her presenterer jeg mine resultater av intervju med førskolelærere og assistenter, og observasjoner av hverdagssituasjoner som måltid, samlingsstund og påkledning i barnehagen, i forhold til tre spørsmål: 1) barns humorutvikling, 2) barns sosiale kompetanse og 3) tanker rundt bruk av humor for å oppnå sosial kompetanse. Gjennom funnene vil jeg drøfte og tolke disse opp i mot teorier fra teoridelen. De hverdagssituasjonene jeg har observert er basert på styrte aktiviteter, derfor legger jeg også vekt på den voksnes rolle i det å styrke barnas sosiale kompetanse i denne drøftningen.

5.1 Barnehagens erfaring med bruk av barns humor:

I rammeplanen 2.4 sies det blant annet at barnehagehverdagen skal være preget av glede og humor. Førskolelærere og assistenter ved begge barnehagene var enige om at bruk av humor i hverdagen er viktig, både blant barn og voksne for å øke kvaliteten til barnas hverdag for blant annet å økte trivselen. Å bruke humoren bevisst, var ikke noe de hadde et reflektert forhold til i det daglige, det lå heller mer i det ubevisste, og som en personlig egenskap. For å gi rom for barnehumoren i barnehagen, er personalets holdning og anerkjennelse til barns humor viktig. Førskolelærer 2 viser til barns utvikling av vitser, og sier:

”Den første vitsen barn ofte framfører er; ”To tomater gikk over en vei, også sa den ene; come one ketchup! Ofte kan de fortelle denne lenge før de skjønner poenget. Det kan også være artig bare det å si; Come on ketchup! Eller flat tomat!”

Som voksne, sier hun det blir viktig at vi lytter til barnet, og ler sammen med dem om det som de ler av, uansett om barnet har forstått poenget med vitsen eller ikke. Hun sier videre at det er mange ting som barn synes er morsomt, som vi voksne kan ta for tull og tøys. *”Vi voksne må gå inn i barns verden og le med barna som en del av samspillet. ”Barn må få være barn”. Barnehumoren kan for oss voksne virke banal, men barns mentale utvikling og evne til å tenke abstrakt, er avhengig av humoren.”*

Barnet viser ved å fortelle vitser, at det har en begynnende humorforståelse (viser til s.9 Jfr. Søbstad) Barn kan videreføre denne vitsen til å fabulere om blod, at det er noe som går i stykker, de videreutvikler det kognitive rundt vitsens historie, det at en hendelse kan ha flere betydninger. I neste omgang kan de gå over i å leke ut dette gjennom rollespill. For det å være morsom, fortelle gode vitser og fortellinger, er ofte inngangsbilletten til fellesskapet, hos både barn og voksne. Et annet moment som førskolelærer 1 gjorde meg oppmerksom på, var at vitser er noe av det siste barn og voksne med et annet språk klarer å tilegne seg, særlig der vitsen bygger på det lingvistiske i språket.

I barnekulturen gjenspeiles mye humor av, med og for barn, gjennom blant annet vitser, gåter og lek. Som voksen må man være bevisst bruken av barns humor, slik at den ikke blir brukt til å såre andre. Noe av barnekulturens humor av barn i barnehagen er ofte innslag med promp, tiss og bæsje, eller sakt på annet vis; *stinkende humor*. Her finnes et stort reportuar av sanger, rim og regler som støtter opp om dette. Førskolelærer 1 refererer til en sang som høres i deres barnehage ved dokøsituasjoner:

”Ta den bæsje og la den vandre”

Denne formen for humor kaller Søbstad for tabuhumor, den relateres ofte til kroppens funksjoner, og består gjerne av tema som de ulike aldersgruppene strever med. Slik som her, når barn jobber med å få kontroll over kroppens vitale funksjoner (viser til s.10, Jfr. Søbstad) Om tabuhumoren er det mange meninger, noen mener at dette er ”fy” og ”forbudt”, og ikke bør komme ut av noens munn, mens andre kan gå over til ytterpunktet og synes at barna kan si det de vil, hvor og når de vil. En mellomting ville kanskje være å foretrekke. Et annet moment er at barn i denne alderen bobler over av kreativitet i språket. Jeg ser det slik at vi voksne kan hemme en del av barnets naturlige språkutvikling om det blir ”hysjet” på. Om det ikke passer med den slags vitsing der og da, blir det den voksnes oppgave å oppfordre og veilede, ved å dreie samtalen mot et annet fokus. Den voksne må tilrettelegge slik at den ”sinkende humoren” kan få utløp i andre situasjoner, for eksempel ved samlingsstund. Søbstad sier også at bruk av humor relateres til vår hverdag, og avhenger både av den sosiale situasjonen og de mellommenneskelige relasjoner som gjelder i den bestemte situasjonen. (Søbstad 1995) Det å gå på do er for noen barn naturlig og spennende, mens for andre kan dette være både nifst og grufullt. Vitsing om temaet kan da i følge Freud hjelpe barnet til å komme over det som er skummelt. Samtidig som en skal være klar over at barn kan omdanne sine følelser som angst og redsel, til humor gjennom spøk og latter. Man ler gjerne i situasjoner der man er usikker. Det blir i slike situasjoner viktig at den voksne er tilstede med hele seg, og kan ”være” situasjonen, og hjelpe barnet. Barns tabuhumor er en del av barnas naturlige hverdag. Dette gjenspeiler seg flere dagligdagse situasjoner. Her vil jeg vise til observasjon av måltid i barnehage 1;

Barna spiser fiskepinner med ketchup, ketchupflasken slipper luft og et av barna utbryter; ”Ketchupen min prompa, den hadde vondt i magen!”

Episoden etterfølges av smil, latter og positive kommentarer blant både barn og voksne. Ergo har barnet fått anerkjent at det som opptar meg er greit, jeg og mine følelser er ok! Et annet perspektiv ved denne formen for humor, er om barna begynner å kalle hverandre din tiss, din bæsje og lignende, dette kan såre og støte det enkelte barn. Humor som går over til denne formen kaller Søbstad (1995) for aggressiv humor. Her kan barnet føle seg støtt og det blir lei seg, noe som igjen kan føre barnet inn i en ond sirkel preget av uønsket atferd, nedstemthet og sosial isolasjon.

Når det gjelder å tulle og tøyse i hverdagssituasjoner, er alle mine intervjuinformanter enige om at en kan ikke tulle og tøyse med alt hele tiden. Assistent 2 sier:

”Alt til sin tid tenker jeg, men hverdagen blir jo enklere når en bruker humor”

Dette sier meg at det blir viktig at den voksne er tilstede med hele seg, forstår og ser barna, samtidig som man oppfatter barnekulturen og gir den gode rammevilkår gjennom reflekterte holdninger. Voksne som kan gi seg hen til opplevelsene gjennom humoren, latter og glede i lag med barna, har en egenskap som er viktig å ha når en arbeider med barn, noe påfølgende observasjon viser:

Ved påkledning i barnehage 2, observerte jeg en situasjon der ei jente ikke fant igjen lua si. En voksen hjelper henne med å lete, hun finner først frem ei truse og setter denne på hodet; ”Denne kan du bruke!” hun smiler til jenta, ”også kan du ha museromper ut her sånn”, og drar litt hår ut av hvert hull til beina. Jenta ler, en annen jente til som sitter ved siden av, ler også med dem. Og sier til den voksne: ”Du tulla”, også ler hun. Den voksne smiler til henne og leter videre etter lua, hun finner ei joggebukse og setter på hodet. ”Nei nå fikk du kaninører...”

Den voksne fanger barnet ”her og nå” i påkledningssituasjonen. Jeg tenker at den voksne må kjenne barnets væremåte og lynne godt. Jenta kunne ha reagert med frustrasjon og flauhet over å få oppmerksomhet fra de andre barna ved å ha ei truse på hodet. Det at barnet viser denne formen for styrke, sier meg at hun har utviklet en god positiv selvoppfatning, gjennom å være optimistisk i forhold til den leken som hun velger å være en del av. Ved å delta aktivt i ulike situasjoner, får man altså kompetanse. (Lamer 1995) Jenta har også utviklet evnen til forstå at man ikke blir ledd av, men med. Jeg ser her positive voksne som fokuserer på gleden. Grensen mellom lek og humor er tynn, slik som Søbstad gjenspeiler det i inkongruenshumoren. Leken er lite strukturert og den pågår kun i et kort tidsrom. I en hverdag bør det være rom for tull og tøyse, og ikke minst ha evnen til å se det komiske i ulike situasjoner. For denne jenta kan det hende at uteleken ble mer givende enn om hun rett og slett hadde funnet lua si med en gang og gått ut. Ved påfyll av humoristiske innslag som dette, kan man få livsglede og overskudd. Det gir barn inspirasjon til lek med ord og tanker som igjen fremmer barns kreativitet. Førskolelærer 2 er opptatt av at humoren også kan brukes til konfliktløsning, ved blant annet ”føre var” prinsippet. Her er det naturligvis avgjørende at en kjenner barna og er til stede der de er. Det kan være enklere for barna og forstå sin egen situasjon, om du som voksen forklarer det som har skjedd på en humoristisk måte ved å komme med eksempler.

Å få fram humoren i barnehagen blir derfor et særlig ansvar for de voksne. Det er ikke snakk om en spesiell pedagogikk. Det er blant annet snakk om de voksnes holdning til barns spontanitet, kultur og humor. Samtidig som det handler om bevissthet om sin egen humor. (Pape 2006) I situasjoner der barn opplever intens glede er det også god stemning, barn kommer i en flytsone som er stimulerende både for læring og kreativitet. Som førskolelærer 1 sa: ”men lærer mye når man har det bra, så generelt er humor bra for å oppnå læring” Humorforsker Svebak sier at humor virker som en støtdemper mot stress, og at latteren og det gode humøret er med på å styrke immunforsvaret. Men hva som gjør oss lykkelige er individuelt. Lykke og glede er ikke et mål vi oppnår en gang for alle, det må erobres igjen og igjen og igjen. Jeg vil underbygge dette utsagnet med observasjon fra samlingsstund i barnehage 2:

Etter å ha lest om Kardemommeby, går praten livlig om kardemommebyfesten som skal være i barnehagen. Tre jenter spretter i været og roper: JAAA! De smiler og klapper i hendene. Barna sier hva de vil kle seg ut som. ”Jeg vil være løve”, Førskolelærer 2: ”Å ja, du vil være løve”, hun smiler til barnet.

Her ser jeg gruppeglede som uttrykkes gjennom det Søbstad kaller den ekte gleden. Den som kjennes i hele kroppen som er en opplevelse av fryd, lykke og glede. Førskolelærer skaper gode relasjoner mellom barna, og mellom henne og barna, ved å anerkjenne deres ønsker. Humor og gode relasjoner kan brukes som middel for å understøtte og bekrefte tillit og anerkjennelse (Søbstad 2006) Den gode stemningen er altså viktig, stemninger i barnehagen skapes blant annet av menneskene i rommet. Disse er betinget av personalets grunnsyn, holdninger og kunnskap, men også deres sans for humor og evnen til å slippe gleden inn. Søbstad sier at den som har evnen til å snu en vanskelig situasjon til noe morsomt og positivt, har en egenskap som omgivelsene setter pris på. (Mørreaunet m.fl. 2009)

Gjennom mine intervjuer og observasjoner ser jeg at barnehagen er en arena som gir god plass for barns utbrudd av gleder og humor. Jeg ser at humoren og gleden ofte springer ut i situasjoner barna lager selv, altså barnekultur av barn. Bevegelse, lek og kommunikasjon på ulike plan gir barna frydefulle stunder. De gode opplevelsene kan ikke planlegges, men man kan tilrettelegge for utvikling av gode kvaliteter ved barnehagen. Sammen med Søbstad sier jeg meg enig i at humor, et jevnt og godt humør samt optimisme, er blant de viktigste egenskaper som en god førskolelærer bør ha.

5.2 Barnehagens tanker rundt barns utvikling av sosial kompetanse:

Barnet kan gjennom det sosiale i barnehagen oppleve mestring på flere plan. I følge Kari Pape (2006) blir det å mestre, og det å føle mestring en måte å vise at en har ervervet kunnskap.

Barnet kan så bruke den kunnskapen det har tilegnet seg, i denne sammenhengen kunnskapen om sosial kompetanse. I en barnehage vil det bli mye utprøving av denne ferdigheten, noe som jeg mener kommer til syne i observasjon av måltid i barnehage 1:

O,g 5,0 holder et glass foran øynene, og bruker det som en kikkert. O,g henvender seg til J,g 5,3 og sier: "e sjer de", "de e tomt", "du sjer ut som fingran", "du sjer ut som en baby". De andre barna rundt bordet begynner å ta sitt glass foran øynene, noen smiler mens andre ler. Alle rundt bordet er til slutt med på "leken" De sender innimellom blick på den voksne. Den voksne ser dem, men sier ingen ting.

Denne leken varer i ca to minutter. Slik som jeg ser det bruker O,g her humor som en inngangsbillett til sosialt aksept, noe som i følge Søbstad (1995) også kan føre til utvikling av vennskap. O,g tar her et sosialt initiativ, noe som betyr at han uoppfordret tok kontakt med de andre barna til samhandling. Han viser hvem han er og hva han vil med leken, altså utøver han selvhevdelse. (viser til s.7 jfr. Lamer) O,g innbyr til det Mead kaller en sosial interaksjonisme, gjennom en symbolsk handling, sammen med sine signifikante andre. O,g inviterer til denne leken og får svar hos de andre barna som blir mottakerne, en kommunikasjon oppstår. Den voksne verken anerkjenner eller underkjenner denne leken. Kanskje kunne hun ha bekreftet leken med å si til dem hva faktisk gjør, eks "å ja, har dere funnet opp en kikkert?" I motsatt tilfelle kunne hun også sakt; "glassene skal stå på bordet!" På den annen side er det kanskje ikke så lurt å gi respons på barns spontane lek. En kan ved slike henvendelser ødelegge relasjonene barna har seg imellom. Et ordtak sier; "den som tier samtykker". Når så den voksne i dette tilfellet respekterer og tolererer barnekulturen av barn, som her rundt måltidet, ved en åpen og anerkjennende holdning, er dette med på å utvikle barnas selvhevdelse og positive selvoppfatning (viser til s.7, jfr. Lamer). Dette må selvfølgelig vurderes i hver situasjon. Alle relasjoner som barn skaper er ikke like gode, og bør derfor stoppes, dette krever oppvakte voksne. Erfaringsmessig kan vi vokse enkelte ganger være redd for å miste kontrollen over barnas aktiviteter. Irettesettelser kan bli en vane, og vi kan til slutt drepe den kreative og spontane leken hos barnet. For at vi som voksne skal kunne ha kontrollen, kan vi tilrettelegge i hjel en lekeverden så barna slipper å tenke. Hva da med barns kognitive og sosiale utvikling, når de slipper å tenke på løsninger for å videreutvikle leken?

En ser også her at J,g, og etter hvert de andre barna rundt bordet, tar i bruk sin sosiale kompetanse ved å ta utfordringen til det sosiale samspillet fra O,g, ved å møte hans lek. De ivaretar alles trivsel og et godt selvbilde, i den forstand at alle som vil får være med og si det de vil, ingen blir kritisert eller forsøkt støtt ut av leken. Dette er noe de har felles. J,g oppfatter situasjonen, vurderer om dette er ok i forhold til den voksne, for deretter å handle, som igjen får dette barnet til å føle sosial interaksjonisme. Ved å ha sosial kompetanse, sier Lamer (1997) at barna blir i stand til å ta initiativ, fortsette, tilpasse seg og å endre eller avslutte interaksjoner ettersom situasjonen tilsier det. Konteksten rundt barnet vil også ha mye å si for hvordan barnet reagerer i den gitte situasjonen. Assistent 2 viser til situasjoner som oppstår når barna er ordensbarn:

”Å være ordensbarn handler jo om sosial kompetanse, det å være to og to om å ordne til et måltid. Ordensbarna blir hos oss utvalgt fra liste, og da kan barn som vanligvis ikke er så mye sammen, bli koblet sammen. Det kan jo være positivt å være sammen med noen du ikke er i lag med hele tiden.”

Den voksne ser at små aktiviteter i hverdagen, som det å være ordensbarn, handler om sosial kompetanse. Jeg mener at barnehagen ved slike situasjoner handler i tråd med rammeplanen 2.4 Sosial kompetanse, som blant annet sier: *Sosial kompetanse handler om å kunne samhandle positivt med andre i ulike situasjoner. Denne kompetansen uttrykkes og tilegnes av barn i samspill med hverandre og med voksne*” (Kunnskapsdepartementet 2006) Sosial kompetanse handler også om det å tilpasse seg og forstå hverandre i ulike situasjoner, selv om vi har forskjellig funksjonsnivå og er fra forskjellig kultur. Gjennom denne aktiviteten må barna ta hensyn til hverandre, ved å dele og hjelpe til med arbeidsoppgavene. Når vi hjelper hverandre i ulike situasjoner uten å bli oppfordret til det, har vi internalisert en normativ handling som passer til den gitte konteksten vi befinner oss i. Det vil da her si at barna lærer å tilegne seg blant annet prososiale handlinger og holdninger (viser til s.7, jfr. Lamer) Førskolelærer 2 fremmer prososial atferd ved det å være til hjelp og støtte for noen, at man lærer seg og lytte, ”lese” situasjonen, og fremheve hverandre positivt. Gjennom små hverdagssituasjoner som det å være ordensmann, kan vi gi barna muligheter til å lære nettopp dette. Om vi vil det eller ikke, formidler vi voksne verdier og holdninger til barna i løpet av en barnehagehverdag, derfor må vi også ha et reflektert forhold til denne formidlingen. En verdinøytral barnehage er både umulig og uønskelig. Det blir derfor viktig at vi som voksne har en bevisst holdning til de verdivalgene vi foretar som oppdrager og omsorgsperson.

Når jeg så nevnte Kari Lamers rammemodell for sosial kompetanse, var dette et program som ingen av barnehagene jobbet spesielt etter nå. Men at det er slik de likevel mer ubevisst jobber gjennom hverdagen. Assistent 1 jobber med de minste barna, og nevner de voksnes ”regler” fra hverdagen:

”Når vi er ute med barna, setter vi aldri ett barn på døssa, vi har bestandig med to barn her. For at de skal få et samspill, sammen med eventuelt en voksen da. Vi forsøker alltid å ha minst to barn med oss hver.”

Tenker da at det å jobbe med sosialisering blant barna har kommet godt inn under huden på personalet. Når jeg så spør om hvordan de tenker sin rolle i det å utvikle barns sosiale kompetanse, sier assistent 1 at det er viktig at de voksne er tilstede som en støttespiller, og hjelper barna i gang. Men når leken er i gang, er det også viktig at vi er der og kan lese situasjonen. Som hun sier:

”Det er ikke all lek som er bra, selv om det ser slik ut på ti meters avstand. Derfor er det veldig viktig at vi er der barna er.”

Likedan bør en også ha i tankene at man hele tiden kan forbedre seg, at man har et forbedringspotensiale. Førskolelærer 2 sier at de nå har et satsningsområde på ”mottak” i barnehagen, hun sier;

”Ikke det at vi er dårlige på mottak i den forstand, men at vi stadig kan bli bedre.”

Her er de voksne oppmerksom på en hverdagssituasjon som kan gjøres bedre. Når vi som voksne gjør ting annerledes, noe som viker fra det hverdagslige, merker barna at her er det ”noe” som skjer, de blir ekstra oppmerksomme. Så ved å gjøre enkle grep i hverdagen kan man til en viss grad snu, og endre på adferd hos både barn og voksne. Men dette avhenger av at de voksne er enige om å gjøre disse endringene og utføre dem noenlunde likt. Jeg vil ut av dette si at barns væremåte, om den er god eller dårlig, blant annet er fanget opp fra miljøet det beveger seg i, ved at de speiler seg i sine signifikante andre. (Frønes, 2006) Dette bekrefter førskolelærer 2, når hun sier:

”Viss vi ikke går i garderoben med en gang det kommer noen så sier barna: ”Jammen du må gå nå!”... ”Gå og si hallo til de som kommer”. Så barna ser oss altså, hva vi gjør. Likedan har barna blitt bedre til å si hei og hallo, når vi er det”.

Mye uformell læring innen sosial kompetanse skjer ved at barna imiterer og identifiserer seg med andre barn og voksne i barnehagen. Det at barna ser, og deretter selv utfører det de voksne og andre barn faktisk gjør, er i følge Pape ikke nok til å utføre sosiale handlinger. I de fleste situasjoner er *følelsene* en aktiv medspiller til handlingen. Barn trenger hjelp til å sortere sine følelser og opplevelser, for å handle sosialt riktig. For å støtte opp barna om dette, må de møtes og støttes på en positiv måte i de ulike situasjonene som oppstår. (Pape 2006)

Førskolelærer 2 sier videre at det er viktig at vi bekrefter positiv adferd; *”så trivelig at du sa hei til ho når ho kom, for jeg så at ho vart glad”* Ved uttalelser som dette støtter man etter min mening opp om blant annet barns evne til empati og rolletaking, ved at de får anledning til å tenke over sin egen og andres situasjon. Barn lærer også gjennom erfaring og modning, noe som krever positiv stimulering, for å oppnå positive resultater. *”Barn med høy sosial kompetanse utvikler positive relasjoner, og har som regel mindre negative oppfatninger av seg selv enn de med lav kompetanse”*, sier førskolelærer 1.

Førskolelærer 2, sier det er viktig at barn får lære seg å være i rampelyset på en positiv og selvreflektert måte. *”Slik som at når noen ler når du forteller noe morsomt. Så er det en kompleks utvikling å skjønne at de ikke ler av deg, men med deg”*. Hun forteller videre at barnehagen har en vitsestol som blir tatt fram i enkelte samlinger. De barna som vil, får øve seg i å stå på denne stolen og fortelle vitser. Hun sier det her skjer en prosess som barna vokser veldig på. De barna som ikke takler å bli ledd av, selv om de har lyst til at de andre skal forstå vitsen, får øvd seg på dette. Her vil jeg trekke inn Meads speilingsteori, barnet som utfører vitsing agerer ved sine gester, som skaper en reaksjon hos de andre barna. *”Vitsemakeren”* får en bekreftelse og erfaring, god eller dårlig, på den gesten som han utfører. Vitsemakeren speiler seg så i de andres reaksjoner, ved at han blir informert om hvem og hvordan han er, gjennom måten disse andre kommuniserer dette tilbake, (Frønes 2006). Dette kan gjøre noe med selvoppfatningen og selvtilliten til dette barnet, likedan barnets reaksjon på hvordan det reagerer neste gang vitsestolen kommer fram. Det er viktig at en begynner med dette allerede i barnehagen, samfunnet i dag krever at en kan og påkalle seg oppmerksomhet fra andre på passende måter, ved slike situasjoner får man blant annet utøvd selvhevdelse, (Lamer 1997). De andre barna får i slike samlingsstunder øvd seg på blant annet turtaking, som er en viktig faktor innen utvikling av selvkontroll. Samtidig får de også trent seg i det å sette seg inn i den andres rolle. Her finnes relasjoner mellom latter og sosiale sammenhenger, når barna ler av vitsen får latteren som er et produkt av humoren, en sosial betydning. Det viktigste ved barnehumoren er at den gir overskudd og livsglede. Den fremmer skaperevne og

lysten til å leke. Å fortelle vitser og gåter, lage nye historier, parodierte popmelodier, gjøre grimaser og skøyerstreker, er i høy grad kreativ virksomhet (viser til s.9, jfr. Søbstad) Noe som igjen er viktig for å bidra til å holde på og videreutvikle leken, da leken står sentralt i opplevelsen av "den gode barndommen". De voksne må verdsette og bekrefte barnas humorprodukter. Dette utvikler barnas selvbilde (Lamer 1997), de utvikler tillit og trygghet til seg selv ved å si eller gjøre noe som er morsomt, som de andre også har glede av. Å være kreativ og morsom handler om minst to ting. Det ene er det å underholde seg selv og andre, mens det andre handler om å bruke kreativitet og humor som mestringsstrategi i situasjoner der egenkontrollen blir lav, det er kanskje her en må være bevisst den såkalte klovnerollen som enkelte barn inntar, (Ytterhus 2002).

5.3 Tanker rundt barnehagens bruk av humor for å stimulere barns sosial kompetanse

Symbolisk interaksjonisme legger vekt på den kommunikative siden ved samhandling. Dette er et fenomen som jeg mener skjer, og absolutt bør skje rundt blant annet måltidssituasjonene. Selv om det her forekommer mye av det vi voksne kan betrakte som "fjas, støy og tull", men som er viktig for utviklingen av barnekulturen av barn, og som er en arena der barn oppnår sosial kompetanse hos sine jevnaldrende. Her ser jeg på det Mead kaller en aktiv skapende aktør, han sier at menneskets bevissthet ikke er medfødt. Assistent 2 kommenterer pådekking av bord: *"Barna har det artig når de dekker på sammen, de kan balansere kniven oppå glasset og lignende"*. Bevisstheten om seg selv og samfunnet utvikles her gjennom kommunikasjon og interaksjon i det sosiale miljøet en tilhører. Mead mener at mennesket utvikler seg til sosiale vesen nettopp gjennom språket. Jeg vil tro at barn som samarbeider om å dekke bord, prater en del sammen på "sitt" språk. Da er det ekstra viktig at barn faktisk får lov til dette; å rime, lage tulleord og prate om det som faktisk interesserer dem. For å opparbeide en forståelse om seg selv, må barnet først få en forståelse om andre. Her ligger en viktig egenskap, nemlig evnen til å ta den andres rolle. Dette kalles rolletaking, hvor barnet da får en forståelse av seg selv gjennom andres øyne. (Larsen og Slåtten, 2006)

Assistent 1 sier;

"Vi bruker mye humor som avledning, tuller og tøyser litt, slik som når et barn er ny i barnehagen, da leker vi jo artige leker med det barnet, sammen med andre barn selyfølgelig, slik at de skal ha det artig sammen".

Søbstad sier at barn bruker humor for å smøre det sosiale maskineriet. Som igjen kan bety at de som er lite humoristiske, ikke så lett får venner og lekekamerater. Sosialt kompetente barn er vanligvis positive og enige i sitt samspill med andre, i kontrast til sine mindre kompetente venner som er uenige, sjefete og negative. Han sier med dette at humor fremmer akseptering innad i ei gruppe, mens fravær fører til motsatt virkning. Barnet utvikler læring innen sosial kompetanse gjennom glede og humorens dimensjoner. Læring, i denne sammenhengen til sosial kompetanse, skjer der barnet står i samspill med sine omgivelser (Søbstad 1995)

6. Konklusjon

Gjennom bruk av teori, kvantitative intervju av barnehageansatte og kvantitative observasjoner av hverdagssituasjoner, har jeg sett på hvordan barnehagen bruker humor som en resurs for å stimulere barns sosiale kompetanse. Søbstad (1995) sier at det å ha humor, og det å kunne spre glede, viser seg å være en viktig del av den sosiale kompetansen. Latter og glede er humorens svar, og er med på å skape en avslappet stemning samt å knytte gode relasjoner som vennskap gjennom blant annet lek aktiviteter. Ved å legge til rette for og tillate barnehumoren i barnehagen, kan barn utvikle gode relasjoner seg imellom, barna opparbeider seg trygghet og de takler stress bedre.

Søbstad sier at barns humor kommer til uttrykk gjennom flere dimensjoner. Barnehagen bør være seg bevisst disse, og anerkjenne barns humorforståelse. Ved bruk av humor som en symbolsk interaksjonisme, slik som smil, latter, grimaser og lignende, via en kommunikativ handling, kan barn utvikle sosial kompetanse. Slik som når vi for eksempel hilser på hverandre i en mottak situasjon.

Jeg har gjennom denne oppgaven blitt mer bevisst på at man skal ta vare på, holde på og tilrettelegge for barnehumoren slik at den for eksempel kan snu en vanskelig situasjon til noe positivt og morsomt, for eksempel ved bruk av rollespill. Den som har evnen til å snu vankelige situasjoner til noe positivt, har en egenskap som omgivelsene setter pris på. Jeg ser at barn bruker humor i sin lek, og at lek er en vesentlig side ved barnekulturen, barnekulturen spiller en viktig rolle for sosialiseringprosessen barnet gjennomgår. (Lillemyr, 2006)

7. Etterord

Jeg ble overrasket over hvor mye litteratur det fantes over fenomenet humor i forhold til barn. Jeg ser at Frode Søbstad utgjør den største delen av denne forskningen nå i nyere tid. Men også i eldre tid, helt tilbake til Platon og Aristoteles tid har fundert på humorens egenskaper. For å løse meg gjennom denne oppgaven har jeg brukt en del av Kari Pape og Kari Lamer sine bøker. Jeg ser også at innen sosial kompetanse finnes det flere teorier jeg kunne brukt, men valget av teorier falt på Mead og Kari Lamer. Det har vært en utfordring å flette teorier opp i mot intervjuene og observasjonene. Gjennom teorier og funn føler jeg selv at jeg har fått en mer reflektert holdning på hvordan en kan takle barnehumoren. Og at barnehumoren til en viss grad har betydning for barns utvikling av sosial kompetanse. Fortsett å le, tull og tøys i barnehagen, det er sunt for kropp og sjel, og for et godt arbeidsmiljø.

Dette er en oppgave som jeg har holdt på med i tolv uker. Jeg føler at jeg gjerne skulle hatt enda lengre tid til å skrive denne oppgaven, en kommer tilstadiighet over nye momenter, momenter som kanskje kunne hatt ha større tilknytning til oppgaven enn det en allerede har samlet inn. Det har vært hardt å sortere relevant stoff, man skulle gjerne hatt med så mye mer. Det har også vært en krevende og lærerik prosess, med mange fortvilte øyeblikk med tanke på om jeg skulle komme i mål. Jeg har satt pris på å ha gode medstudenter å støtte seg til, samt jevnlig veiledning, dette har ført til pågangsmot.

8. Litteraturliste

- Dallan, Olav. *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Akademisk, (2008)
- Frønes, Ivar. *De likeverdige*, Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo. (2006)
- Gjervan Marit, Camilla E. Andersen og Målfrid Bleka. *Se mangfold*. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag AS. (2008)
- Kunnskapsdepartementet. *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Akademika AS. (2006)
- Lamer, Kari. *Du og jeg og vi to*. Oslo: Universitetsforlaget.(1997)
- Lillemyr, Ole Fredrik. *Lek på alvor*. Oslo: Universitetsforlaget AS. (2006)
- Larsen, Ann Kristin og Mette Vaagan Slåtten. *En bok om oppvekst*. Bergen: Fagbokforlaget. (2006)
- Moen Hoås, Kari. *Nærmiljø og samfunn i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget AS. (2004)
- Mørreaunet Sissel, Vibeke Glaser, Ole Fredrik Lillemyr og Kari Hoås Moen. *Inspirasjon og kvalitet i praksis*. Oslo: Pedagogisk Forum. (2009)
- Pape Kari. ”Æ tru dem søv”. Oslo: Kommuneforlaget AS. (2006)
- Søbstad Frode. *Glede og humor i barnehagen*. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag. (2006)
- Søbstad Frode. *Humor i pedagogisk arbeid*. Otta: Egners Boktrykkeri A/S. (1995)
- Søbstad Frode. *Smittende latter*, Trondheim: DMMH’s publikasjonsserie nr1. Dronning Mauds minne høgskole for førskolelærerutdanning. (1989)
- Ytterhus Borgunn. *Sosialt samvær mellom barn*. Oslo: Abstrakt Forlag. (2002)

Internett:

www.kunnskapssenteret.com

Illustrasjon framside: http://flora090609.origo.no/-/image/show/919121_glade-barn-paa-trampolina-amalie-rakel-og-eivor

9. Vedlegg

9.1 Presentasjonsbrev

Gunn Eli Tellebon,
Tjønnplassen, Oppdal

Oppdal 23.september 2009

Forespørsel om observasjon og intervju av barn og personale i barnehagen.

Jeg heter Gunn Eli Tellebon og går desentralisert førskolelærerutdanning her på Oppdal. Studiet er tilknyttet Høgskolen i Nesna. Vi har nå kommet til det siste studieåret, og skal skrive en fagoppgave i pedagogikk. Ved denne står vi fritt til å velge problemstilling under temaet ”Den profesjonelle førskolelærer”. Jeg har derfor valgt problemstillingen; *Hvordan kan barnehagen bruke humor for å stimulere barns sosiale kompetanse?* Denne problemstillingen har jeg valgt fordi jeg undres og fasineres over humorens egenskaper. Jeg ønsker dermed å undersøke nærmere om man kan bruke humoren mer eller mindre bevisst som en ressurs for å oppnå sosial kompetanse hos barn.

Jeg ønsker i denne sammenheng først å observere en barnegruppe ved hverdags situasjoner som måltid, påkledning, samlingsstund ol, ved å bruke deltagende observasjon. Under denne observasjonen er det ønskelig å kunne bruke videokamera dersom barnehagen allerede har foreldrenes samtykke til bruk av dette. Kan jeg ikke bruke videokamera, vil jeg også bruke ikke – deltagende observasjon. Deretter håper jeg på å få intervjuere en førskolelærer og to assistenter. Til intervjuene regner jeg med å bruke ca. 30 minutter pr person. I denne forbindelse kommer jeg til å bruke diktafon.

Resultatene av undersøkelsene mine i deres barnehage vil bli tolket/analysert og drøftet i min fagoppgave: Fagoppgaven skal legges fram muntlig for resten av klassen i uke 50.

Fagoppgaven med muntlig framlegg er en del av eksamen i pedagogikk. I oppgaven kommer jeg ikke til navngi mine informanter. Div opptak vil bli slettet når oppgaven er ferdig i uke 50 då. Gjennom studiet er vi også pålagt taushetsplikt.

Jeg kan selv ta kontakt med dere i løpet av uke 40. Jeg er for øvrig å treffe på tlf; 95 15 99 46, eller e-post; get@tjonnplassen.no

Jeg håper på positiv tilbakemelding 😊

Med hilsen Gunn Eli Tellebon

Gunn Eli Tellebon,

9.2 Intervjuguide

Intervju, spørsmål til problemstillingen:

”Hvordan kan barnehagen bruke humor for å stimulere barns sosiale kompetanse?”

Hvem:

Hvor:

Når:

Hvor lenge har du jobbet i bhg:

Barnehagens erfaring med barns humorutvikling

1. Hva tenker dere voksne i barnehagen om barnas humorutvikling?
2. I eventuelt hvilke situasjoner bruker barnehagen humor, og hvorfor?
3. Er det noen form for humor blant barn som er mer tillatt enn andre?

Barnehagens erfaring med utvikling av barns sosiale kompetanse

4. Har barnehagen noen erfaring med bruk av med Kari Lamer's rammeprogram for utvikling sosial kompetanse, ”Du og jeg og vi to?”

Sosial kompetanse bygger på 5 ferdighetsområder:

- empati
 - selvhevdelse
 - prososial atferd (handlinger som har til hensikt å være til hjelp og støtte for andre, eks tisse episode)
 - selvkontroll
 - lek/glede, humor
5. Utvikling av barns sosiale kompetanse; hvordan jobber dere i barnehagen med dette?
 6. Hva tenker dere om voksenrollen, med tanke på hvordan en kan påvirke barnas utvikling av sosiale kompetanse og humor?

Barnehagens erfaring med bruk av humor for å oppnå sosial kompetanse hos barn

7. Hvilke tanker har du rundt humor og sosial kompetanse?
8. Har du noen erfaring om humor har noen form for effekt for å oppnå sosial kompetanse? I så fall hvilke?

Gunn Eli Tellebon, Defu Oppdal 06.